

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Муассисаи давлатии
таълимии «Донишгоҳи давлатии

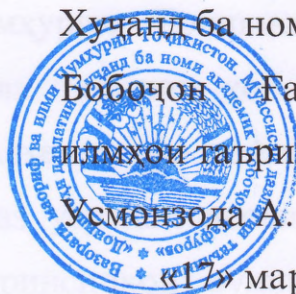
Хучанд ба номи академик

Бобочон Ғафуров», доктори

илмҳои таърих, профессор

Усмонозода А. И.

«17» марти соли 2023.

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар -Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров» ба диссертатсияи Назаров Тоҳирҷон Холмуминович дар мавзуи «Асосҳои педагогии ташаккули салоҳияти экологии омӯзгорони ояндаи биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 -Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.02.-Назария ва методикаи фанҳои табиӣ)

Муҳиммият ва зарурияти таҳқиқи мавзуи интихобнамудаи Назаров Тоҳирҷон Холмуминович аз он иборат аст, ки дар солҳои истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар идоракунии илм ва маориф муносибатҳои сифатан нав ба миён омаданд. Ин муносибатҳо тақозои давраи замони мебошанд ва талаб мекунанд, ки равиш ва бархӯрд нисбат ба таълиму тарбия ва, махсусан, фарҳанги муносибат ва тарбияи экологӣ қомилан ба таври ҷадид ҷараён гиранд. Имрӯзҳо солимии ҷомеа ба солимии экологӣ алоқамандии зич дорад. Аз ин рӯ, дар замони муосир фарҳанги муносибат ва тарбияи экологии насли наврас ба масоили муҳими таълиму тарбия табдил ёфтаанд. Рушди фарҳанги

экологӣ боиси рушд ва тараққии ҳамаи соҳаҳои хоҷагии халқ хоҳад шуд. Дар ҳалли масъалаҳои гуногуни ҳаёт экология чун пойгоҳи асосии назариявӣ эътироф шудааст.

Дар раванди гузариши Ҷумҳурии Тоҷикистон ба марҳилаи устувори рушд, тарбияи экологӣ ва такмили қобилияти маърифатӣ-экологии насли наврас ва ҷавон мавқеи хосро пайдо мекунад. Низоми самараноки таълими экологӣ яке аз усулҳои асосии рушди устувори ҷомеа ва иқтисодиёт мебошад. Принципиҳои рушди устувор маънои нигоҳдорӣ ва интиқоли захираҳои муайяни хусусияти экологидошта, ба мисли заминҳои обёришаванда, ҳавои тоза, гуногунии биологиро дар назар дорад. Рушд ва интишори нуқтаи назари нав дар таълими экологӣ ба таҳия ва қабули барнома аз ҷониби комиссияи рушди устувори СММ соли 1996 дар соҳаи таҳсилот вобаста мебошад. Нуқтаи назари нав ба таҳсилот санҷиши муҳим барои низоми таълиму тарбияи расмӣ мебошад, яъне низоми ғайрирасмӣ наметавонад талаботи гуногуни ҷомеа ва истеҳсолотро қонеъ гардонад. Дар айни замон таҳсилот ба сифати ченаки тамоми равандҳои зиндагӣ, на танҳо барои тартибдиҳӣ, инчунин, барои тағйири шакл, ба назар гирифта мешавад.

Аз ин лиҳоз, интихоби мавзӯ ва коркарди илмӣ он аз тарафи Назаров Тохирҷон Холмуминович дар марҳилаи кунунии рушди маориф ва илми педагогика хеле ҷолиби диққат буда, ба таҳқиқоти мубрам ва доғи рӯз маҳсуб будани он далолат медиҳад.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз бахшҳои «Муқаддима», «Тавсифи умумии кор», ду боб, бахши «Хулосаҳо» бо зербахшҳои «Натиҷаҳои асосии илмӣ диссертатсия» ва «Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо», бахши «Номгуи адабиёт» бо зербахшҳои «Феҳристи сарчашмаҳои истифодашуда» ва «Феҳристи интишороти илмӣ довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ» иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқот, дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ, мақсад, вазифаҳо, объект, фарзия, марҳила ва давраҳои

таҳқиқот, асосҳои назариявӣ, навгониҳои илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии рисола, саҳми шахсии муаллиф муайян карда шудааст.

Дар боби якум муаллиф ба масъалаи азхудкунии донишу маълумот оид ба ташаккули маърифати экологии донишҷуён-омузгорони ояндаи фанни биология таваҷҷуҳи хосса додааст. Дар ташаккули салоҳияти экологии донишҷӯ-омӯзгори ояндаи фанни биология аз назари ӯ чунин масъалаҳо зарур шуморида мешаванд:

– дар чараёни таълим донишҷӯ бояд бо методҳои тафаккур ва тарзҳои таъсири инсон бо табиат шинос шавад, ба асосҳои илмии экология дар ҳамаи намудҳои фаъолияти инсон дар табиат таъҷ карда тавонад;

– омӯзиши сабабҳо, моҳият, оқибат ва имкониятҳои амалии бухрони ҷаҳонии экологӣ ба дарки муҳимияти иҷтимоии таълими экологӣ ва нақши омӯзгори биология дар ҳалли масоили педагогӣ, ки ба таълими экологӣ ва бо вазъи имрӯзаи тозагии муҳити зист ва табиат алоқаманданд, бояд мусоидат кунад.

Дар боби дуюм – «Ташаккули салоҳиятмандии экологии донишҷуён-омӯзгорони ояндаи фанни биология» методҳо ва принципҳои ташаккули салоҳиятмандии экологии донишҷуён-омӯзгорони ояндаи биология; омилҳои салоҳиятмандии касбию экологии омӯзгорони ояндаи биология; кори озмоишӣ доир ба маҳсулнокии ташаккули салоҳиятнокии экологии омӯзгорони ояндаи биология матраҳ ва баррасӣ гардидаанд.

Муаллиф дар рисола дуруст қайд намудааст, ки методҳои таълим инъикоси низоми мураттаби, принципҳо ва қоидаҳои ҳадафманди фаъолияти донишҷӯ-омӯзгори оянда мебошад, ки ба таври муштарак усулҳои омӯзиш ва принципҳои муайяни дидактикиро роҳандозӣ мекунанд. Воқеан, вақте сухан дар бораи истифодаи ин ё он метод меравад, дар бораи вобастагии мутақобилаи онҳо сухан меравад, ки

хадафҳои дидактикӣ, мазмуни экологӣ, сатҳи омодаسازی донишҷӯён ва омилҳои муҳимми дигарро муайян месозад.

Дар чараёни таҳқиқ муаллиф аз роҳи усул ва методҳои гуногуни таълим истифода бурдааст ва дар раванди он қайд намудааст, ки таълими проблемавӣ ва таҳқиқотӣ бештар ва бартарӣ дошт, чунки маводи экологӣ донишҳои ҳаматарафа ва ҷалби иттилооти васеи иловагиро тақозо мекунад. Ин нуктаи назари муаллиф дар бораи истифодаи самараноки методҳои таълимӣ аз тарафи ӯ шаҳодат медиҳад. Методҳои корбастшуда дар доираи вазифаҳое, ки дар назди донишҷӯён-омӯзгорони оянда гузошта шуда буданд, мавриди амал қарор гирифтанд.

Ба муаллиф муяссар шудааст, ки зимни таҳқиқи ташаккули маърифати экологӣ методҳои самараноки таълимиро доир ба баланд бардоштани эҳсосоти муҳаббат ба зебоиҳои табиат ва ҳифзи он муайян намояд ва ба таври самаранок онро истифода барад. Аз ин рӯ, дар вақти банақшагирии технологияи салоҳиятмандӣ ва маърифати экологӣ ба донишҷӯён-омӯзгорони оянда аз тарафи диссертант шаклу намудҳои мубрами машғулиятҳо, амсоли маърузаи проблемавӣ, маъруза-машварат, семинар-мусоҳиба, бозиҳои ҳадафпазир ва ғайра пешниҳод гардидаанд.

Бо муаллифи рисола дар он хусус розӣ шудан мумкин аст, ки тарбия ва маърифати экологӣ, ҳифзи муҳити зист, ташаккули салоҳияти экологии соҳибкасибони оянда самтҳои афзалиятноки сиёсати давлат ба шумор мераванд, ки қабул шудани як қатор ҳуҷҷатҳои муҳимми меъёрию ҳуқуқии давлатӣ далели равшану возеҳи он аст.

Яке аз ҷузъҳои мусбии қорро бо он ишора кардан мумкин аст, ки муаллиф дар фарҷом натиҷаи таҳқиқоташро ҷамъбаст намуда, як қатор душворӣ ва монеаҳоро, ки дар баланд бардоштани сатҳи таҳассусии омӯзгорони ояндаи биология ҳангоми таҳсилот бо онҳо рӯ ба рӯ мешаванд, муайян намуда, барои пешгирии онҳо тавсияҳои судманд пешниҳод намудааст.

Навгони илмӣ таҳқиқот дар нуктаҳои зерин ифода ёфтаанд:

– асосҳои назариявӣ ва методологии омодагии экологии омӯзгорони ояндаи биология дар шароити таҳсилоти муттасил мушаххас карда шудаанд;

– низом ва сохтори маърифати экологӣ, парвариши ҳисси майлу рағбат ва кӯшиши ҳифзи муҳити зист дар заминаи ташаккули салоҳиятнокии донишҷӯён-омӯзгорони ояндаи фанни биология муайян карда шуда, аҳамияти он дар ҷараёни таълим ва тарбияи фарҳанги экологии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ муайян карда шудаанд;

– омилҳо ва принципҳои мураттабсозии мазмуни таълим ва тарбияи экологии донишҷӯён-омӯзгорони ояндаи биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ мушаххас карда шудааст;

– роҳҳо ва принципҳои дидактикии ташаккули самарабахши салоҳиятнокии экологии омӯзгорони ояндаи фанни биология муайян карда шудаанд.

Боэътимодӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқот, хулосаҳо ва тавсияҳои дар рисола пешниҳод гардида, бо консепсияи илмӣ педагогӣ, усулҳои назарӣ ва эмперии таҳқиқот, инчунин таҳлили шароит ва натиҷаҳои корҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ, тасдиқи нуктаҳои дар фарзияи таҳқиқот пешниҳод гардида, истифодаи усулҳои таҳқиқоти илмӣ ба вазифаҳои марҳалаҳои асосии тадқиқот мутобиқ ва таҷрибаи амалии муаллиф таъмин гардидааст.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот бо нуктаҳои зерин муайян карда шудаанд:– ҷанбаҳои педагогии омодашавии омӯзгорони ояндаи биология ва ташаккули салоҳиятнокии касбӣ-экологии онҳо дар фаъолияти педагогӣ амиқ ва равшан карда шудаанд; -фаъолияти мустақили илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-таҳқиқотии омӯзгорони ояндаи фанни биология, татбиқи амалии донишҳои ҳосилшуда дар робита ба

ҳифзи муҳити зист ва истифодаи мақсадноки сарватҳои табиии кишвар роҳандозӣ ва арзёбӣ гардидаанд; - санҷиши озмоишӣ самаранокии амсилаи пешниҳодшударо дар масъалаи ташаккули маърифат ва масъулияти экологии донишҷӯён-омӯзгорони ояндаи биология собит намудааст; - тавсияҳои педагогии пешниҳодшуда ҷиҳати баланд бардоштани маърифати экологии донишҷӯён-омӯзгорони ояндаи фанни биология ва ҷалби онҳо ба фаъолияти самарабахш дар самти ҳифзи муҳити атроф кумак намуда, аҳамияти комили амалӣ доранд; - хулосаҳои назариявӣ ва тавсияҳои амалӣ дар раванди омодашавии касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, ба баланд бардоштани сатҳи тахассусии кадрҳои педагогӣ ёрӣ ва кумаки муассир хоҳанд расонд.

Баҳогузориш ягонагии дохилии натиҷаҳои бадастомада. Ягонагии натиҷаҳои бадастомадаро аз ҷониби довталаби дараҷаи илмӣ риоя гардидани муҳлати марҳалаҳои таҳқиқот, мавриди истифода қарор додани методҳои мувофиқ ба объект, мавзӯ, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, интихоби дурусти миқдору ҳаҷми гурӯҳҳои озмоишӣ, имконияти воқеии такрори озмоиш дар амалияи таълиму тарбия таъмин намудаанд.

Автореферати диссертатсия дар сатҳи хуб таҳия гардида, ба мазмуни диссертатсия мувофиқ ва тасаввуроти аниқро доир ба моҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф медиҳад. Мақолаҳои нашрнамудаи унвочӣ муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос мекунанд.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ. Дар баробари дастовардҳои муҳимми зикршуда, диссертатсия ва фишурдаи он аз камбудиву норасоиҳо низ ҳолӣ нест, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи таҳқиқоти диссертатсионӣ муфид хоҳад буд, аз ҷумла:

1. Дар рисола масъалаи оmodасозии омӯзгорони ояндаи биология доир ба таълиму тарбияи экологии хонандагон вобаста ба зинаҳои

таълим дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дида баромада мешуд ба мақсад мувофиқ мебуд.

2. Дар диссертатсия хуб мешуд фарқияти кор дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии деҳот ва шаҳр оид ба таълиму тарбияи экологии хонандагон кушода мешуд, ба фикри мо барои боз ҳам баландтар шудани қимати кор мусоидат менамуд.

3. Хуб мешуд, ки дар рисола 1-2 таҷрибаи пешқадами омӯзгорони биологияи муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ оиди тарбияи экологии хонандагон ҳамчун намунаи беҳтарин оварда мешуд.

4. Дар матни диссертатсия ва автореферати он ғалатҳои грамматикӣ, имлоӣ, техникӣ ва дар баъзе ҳолатҳо риоя нашудани муқаррароти имлои забони тоҷикӣ ба назар мерасад, ки ислоҳи онҳо барои боз ҳам беҳтар шудани сифати кор мусоидат хоҳад кард.

Бояд зикр кард, ки эродҳои зикргардида, арзиши илмӣ таҳқиқоти диссертатсионии Т.Х.Назаровро коста намекунад.

Фарҳанги мутаносиби унвонҷӯ имконият додааст, ки ӯ тибқи шиносномаи ихтисоси 13.00.08 -Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.02.-Назария ва методикаи фанҳои табиӣ) дастгоҳи илмӣ диссертатсияро таҳия намояд, ки он мавқеи дурусти муаллифро нисбати коркарди концепсияи рисола, хусусиятҳои амалигардӣ ва асосҳои натиҷахоро инъикос менамояд.

Дар нуктаҳои ба дифоъ пешниҳодшудаи муаллиф ба таври пурмаъно моҳияти концепсияи мазкур дарк карда мешавад. Ба таври умум, концепсия ба қадри кифоя мувофиқ карда шудааст ва эроди ҷиддиро талаб намекунад. Мазмуни асосии он дар бобҳои диссертатсия густурда шуда, мантиқи ифодагардии маводҳои назариявӣ ва тавсифи таҳқиқоти эмпирикиро муайян кардааст. Мантиқи мазкури таҳқиқот ба дарки мавқеи ишғолкардаи илмӣ муаллиф ва фаҳмидани ғояи асосие, ки ҳамчун пояи базавии коркарди концепсияи педагогии муаллиф гузошта шудааст, имконият медиҳад.

Натиҷаҳои бозбимод, хулосаҳои назариявӣ ва асоснокии корҳои озмоишӣ, ки аз тарафи муаллифи рисола басо дар сатҳи зарурии пойгоҳи илмӣ ба даст оварда шудааст аз моҳияти баланди арзишманди илмӣ доштани диссертатсияи тақризшаванда гувоҳӣ медиҳад.

Дар умум, муаллиф ҳадафҳои гузошташудаи таҳқиқотро пурра ҳал намудааст, хулосаҳо тибқи вазифаҳои пешгузоштаи таҳқиқот асосноканд, мундариҷаи рисола мутобиқи назари мантиқӣ шакл гирифтаанд ва муаллиф соҳиби қобилияти хуби илмофарӣ мебошад.

Натиҷаҳои илмии рисола барои рушди назария ва амалияи илми педагогика саҳмгузор аст.

Мазмуну муҳтавои автореферат бо фишурдаҳои он, ки бо ду забон: тоҷикӣ ва русӣ дар автореферат интишор гардидаанд, мувофиқати комил бо мундариҷаи рисола дошта, моҳияти қорро якҷоя бо интишороти муаллиф, ки дар маҷмӯъ фарогири 14 ададанд, пурра инъикос мекунад, ки 7 адади он дар маҷаллаҳо ва нашрияҳо, ки аз тарафи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф карда шудаанд, ба ҷоп расидаанд.

Диссертатсияи Назаров Тоҳирҷон Холмуминович дар мавзӯи «Асосҳои педагогии ташаккули салоҳияти экологии омӯзгорони ояндаи биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08-назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.02.-назария ва методикаи фанҳои табиӣ) қори таҳқиқотии мустақилона анҷомёфтаи илмиву тахассусӣ буда, ба талаботи Низомномаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Оиди тартиби додани дараҷаҳо ва унвонҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ шудааст, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Назаров Тоҳирҷон Холмуминович сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи

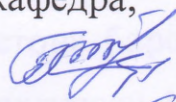
ихтисоси 13.00.08-назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.02.-назария ва методикаи фанҳои табиӣ) мебошад.

Тақриз аз тарафи эксперт, доктори илмҳои педагогӣ, профессор Шаропов Ш.А. мураттаб шудааст.

Тақризи муассисаи пешбар дар семинари илмӣ-назариявии кафедраи педагогикаи иҷтимоӣ ва касбии Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров», ки дар он доктараби дараҷаи илмӣ Назаров Тоҳирҷон Холмуминович иштирок ва суҳанронӣ намуд, баррасӣ ва тасдиқ карда шуд. (Протоколи № 7 аз 17 марти соли 2023).

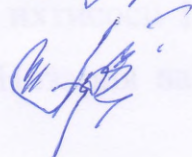
Дар семинари илмӣ-назариявии кафедра 14 нафар аъзои кафедра иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 14 нафар, «бетараф» - нест, «муқобил» - нест. Қарор яқдилона қабул карда шуд.

Роҳбари семинари илмӣ-назариявии кафедра,
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент

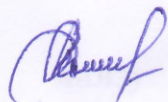
Г.Г.Ҳошимова

Эксперт, д.и.п., профессор

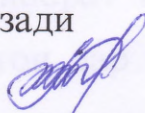
Ш.А.Шаропов

Мудири кафедраи педагогикаи
иҷтимоӣ ва касбӣ, номзади илмҳои
педагогӣ

Ш.Вализода

Котиби семинари илмӣ-назариявӣ, номзади
илмҳои педагогӣ

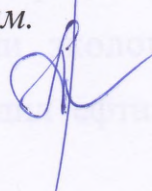

С.П.Ғафорова

Маълумот барои тамос: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти
Сугд, ш.Хуҷанд, гуз.Мавлонбеков 1. Тел: (+992) 92-7706552. E-mail:
khoshimova.gulshan@mail.ru

Имзои Г.Г.Ҳошимова, Ш.А.Шаропов, Ш.Вализода ва
С.П.Ғафороваро тасдиқ мекунам.

Сардори РК ва КМ МДТ "ДДХ
ба номи акад. Б. Ғафуров»

Э.М.Наврузов